

Actes de les
**V Jornades
d'Estudis
Locals de Felanitx**

7 i 8 de febrer de 2020
Saló d'Actes de la Casa de Cultura de Felanitx

Coordinació i edició
Miquel Àngel Vicens i Siquier

Consulta *on line*
www.amicsclosos.cat/5jornades

EDICIONS AMICS DELS CLOSOS

Dipòsit Legal
PM 971-2020

Imprès en **Edicions Talaiots**, novembre 2020

El llibre que teniu a les mans és el fruit de l'esforç i la dedicació que els autors han plasmat en el seu treball. A tots ells i a aquelles persones i institucions que han contribuït a la realització i l'edició de les actes de les V Jornades d'Estudis Locals de Felanitx, moltes gràcies.

Enguany (el 2020) serà recordat per l'impacte de la pandèmia de la Covid19, poc ens pensàvem quan organitzarem la cinquena edició de les Jornades d'Estudis Locals, de manera conjunta entre el Centre Cultural - Ajuntament de Felanitx i l'associació d'Amics dels Closos de Can Gaià, tot el que ens ha succeït. Els seus efectes també s'han fet notar a algunes de les propostes que es presentaren dins les V Jornades a principis de febrer, impedit que es poguessin encarar o acabar de la forma prevista o fins hi tot havent de renunciar a presentar-les, finalment. Així mateix, en alguns dels treballs els manca una adequada revisió final dels autors. Si s'observen errades, imprecisions o incongruències en demanem per endavant disculpes.

Els Amics dels Closos hem hagut de cancel·lar o repensar les nostres activitats, de fet ha sigut un any amb poques activitats, i les que hem pogut realitzar a partir del març han estat en format reduït i amb suport de les xarxes social. De tota manera el nostre compromís a favor del coneixement, tant en l'àmbit local com en el més general o especialitzat, no ha defallit. Aquest llibre és un clar exemple, així com la col·laboració en la *Reunió Científica d'Arqueomalacologia de la Península Ibèrica* celebrada a Ciutat el mes de novembre del 2019 i que les seves actes s'estan enllestint per publicar-les, si tot va bé, a principis del 2021. Així mateix, ben prest començarem a preparar la realització de les VI Jornades d'Estudis Locals per a principis del 2023, des de aquí volem fer una crida a la seva participació. En cada edició descobrim nous aspectes de la nostra història i de la nostra societat, que ens encoratgen a seguir treballant per a la seva difusió.

Miquel Àngel Vicens i Siquier

President de l'Associació dels Amics dels Closos de Can Gaià

El mes de febrer de 2020 es varen celebrar les V Jornades d'Estudis Locals a Felanitx. Unes jornades que normalment se duen a terme cada 3 anys al nostre municipi i que organitzen de forma conjunta els Amics dels Closos de Can Gaià i el Centre Cultural de Felanitx. Varen tenir sort, un mes més tard ens confinaven per mor de la covid-19, la pandèmia del segle XXI, haurien d'haver esperat però no va ser així.

Va ser un cap de setmana on es dugueren a terme diferents xerrades, un recorregut per la història en diferents àmbits i que s'han succeït o tenen relació amb el nostre municipi. Els Amics dels closos fan una gran feina i donen l'oportunitat de mostrar el que fan al seu dia a dia a tota la gent que dediquen el seu temps bé sigui d'investigació, educació, cultura, art, història o tradicions. Els anim a que continuïn amb aquesta tasca perquè enriqueixen la ciutadania amb la seva saviesa i visió.

Jaume Monserrat Vaquer
Batle de Felanitx

ASSOCIACIÓ CULTURAL SETMANARI FELANITX: NOUS PLANTEJAMENTS PER REFORÇAR EL PRESENT I ENCARAR EL FUTUR

Bàrbara Sagrera Antich - Jerònia Maria Pont i Julià

Sagrera, B. & Pont, J.M. (2020). Associació Cultural Setmanari Felanitx: nous plantejaments per reforçar el present i encarar el futur. *V Jornades d'Estudis Locals de Felanitx*: 13-19

INTRODUCCIÓ HISTÒRICA

El Setmanari Felanitx és una eina informativa i cultural de més de 100 anys d'història que reflecteix el diferents períodes socials i polítics del nostre entorn més proper.

Podem trobar dos treballs de gran valor, molt rigorosos i que reflecteixen detalladament tota la història del nostre setmanari, us hi remet si en voleu tenir una visió detallada. Un és el de Germà Coll (2009) i l'altre el de Maria Rosa Cons (2015). Aquests dos estudiosos ofereixen una visió tan minuciosa i detallada que és impossible resumir-los sense ometre fets i persones molt importants en l'evolució del Setmanari.

El setmanari Felanitx neix el 3 d'agost de 1935, però té uns antecessors, *El Felanigense* que es va començar a publicar el dia de Santa Margalida de 1883 i finalitzà el 1888, any en què va aparèixer amb el nom *El Felanitxer*, publicació de caràcter moderat que reflectia els esdeveniments locals. Posteriorment, el 1933, a causa de la inestabilitat social i per desavinences amb la moderació d'*El Felanitxer* sorgeixen dues publicacions: *Maculí* (1933-1935) de caràcter conservador i *Pedra Foguera* (1933-1934) de caràcter liberal. Aquestes publicacions varen tenir una vida ben curta i el 1935 va néixer el *Felanitx* que tenia 4 pàgines (43x30cm) i estava organitzat en 3 blocs principals: una part doctrinària, una part d'articles de col·laboració i una part d'informació local.

Evidentment no va tenir un inici fàcil, ja que va ser ràpidament se'n va apropiari *La Falange* per tenir-lo com a canal de propaganda, i no l'alliberà fins a finals de la guerra. A causa de la inestabilitat i precarietat de la situació social i política el setmanari va deixar de publicar-se des del 21 d'abril de 1941 fins al 2 d'octubre de 1943.

L'octubre de 1943 ressorgeix el setmanari amb tres blocs principals: religió, esports i polítiques locals. I una secció "Parece que fue ayer" que s'escrivia recaptant dades de finals del segle XIX i principis del XX de *El Felanigense*. Als anys 50 el Setmanari creix, adquireix un nou format de 8 pàgines (38 x 27 cm), augmenta la diversitat de continguts, apareix sovint l'article d'Editorial, apareixen seccions noves: "Meridiano católico", "Balcón al exterior" (entrevistes), cartes al director, "Foro" (articles literaris) i s'inicia la publicació de poesia en català (encara que els títols i les dedicatòries havien de ser en castellà). Apareixen nous col·laboradors i prenen força els esports gràcies als nombrosos títols guanyats per Guillem Timoner. El 17 de desembre de 1960 se celebren els 25 anys de la publicació amb un número extraordinari (n.1188) de 24 pàgines i coincideix amb l'etapa que Bartomeu Pou n'assumeix la direcció. En aquesta època la publicació agafa un caire cada vegada més allunyat de la política de dretes i hi ha un augment progressiu dels escrits en català sobretot a partir del 1967. Les seccions amb més força eren la religiosa i la d'esports ja que Guillem Timoner continuava tenint grans èxits en la seva carrera.

El 1971, es fa una enquesta als lectors per conèixer la seva opinió sobre el setmanari. Canvia l'estil encarcarat que tenia fins aleshores per un estil directe i desimbolt, se'n canvia també la capçalera que pràcticament no havia variat durant quasi trenta anys. El 1977 amb les primeres eleccions generals entra novament la política a la premsa local.

Als anys 80 els temes principals eren la política i els temes municipals, especialment reflectits a les cartes al director. També apareixen temes de medi ambient i es mantenen els temes espirituals encara que no ben bé de caire religiós estricte, si no més aviat sobre les noves tendències socials. El català cada cop agafa més protagonisme i es normalitzen alguna de les seccions com per exemple la de la capçalera on diu "Setmanari d'interessos locals" o la "Informació Local". Als anys 90 tota la publicació ja és en català i les seccions principals són de política, esport i algunes de caràcter religiós. A partir del 2000 hi trobam alguns escrits religiosos reflexius, la secció "Anys enrere" (que complia 40 anys) i hi destaquen Catalina Picó i Marosa Cons com a col·laboradores femenines sense pseudònim.

El 2011, Bartomeu Pou Jaume, director i propietari del Felanitx, en jubilar-se, decideix fer donació gratuïta a la delegació de l'Obra Cultural de Felanitx del Setmanari per donar-li continuïtat. Des de llavors sota la gestió d'aquesta entitat el periòdic ha seguit millorant en qualitat i continguts, però donades una sèrie de circumstàncies mèdiques desfavorables d'alguns dels membres de la Junta del Setmanari en els darrers anys, se'n va fer necessària una renovació.

LA NOVA JUNTA

L'11 de novembre del 2019 es va realitzar una assemblea general dels socis de l'Obra Cultural Balear de Felanitx per tal de renovar-la. D'aquesta en sorgí, per votació secreta,

un grup de persones que posteriorment accediren als càrrecs orgànics de manera consensuada, quedant de la següent forma:

- Presidenta: Bàrbara Sagrera Antich.
- Vicepresidenta: Jerònia Maria Pont i Julià.
- Secretària: Margalida Estelrich Obrador.
- Tresorer : Marc Ordines Llòpis.
- Vocals: Maria Estelrich Mesquida, Bartomeu Pou Jaume, Miquel riera Nadal i Nicolau J. Barceló Monserrat.

No es tractava d'una candidatura conjunta si no d'un grup de persones motivades per la cultura, la llengua i la progressió de Felanitx. I fins al moment actual aquesta diversitat no només no ha estat un obstacle, sinó que ha enriquit la presa de decisions. Els punts bàsics de l'ideari de la publicació fins a l'arribada de la Junta actual són:

- Priorització de les informacions en l'àmbit i els interessos locals.
- Defensa dels valors del poble, principalment la cultura i la llengua, que sempre ha reconegut com a catalana.
- Interès per la informació front a l'opinió: intenció clara d'imparcialitat i objectivitat, per part de la redacció, defugint del sensacionalisme en qualsevol temàtica informativa.
- Oferiment del periòdic com a mitjà o tribuna d'opinió als diferents col·lectius o particulars que hi vulguin col·laborar o exposar els seus parers.
- Voluntat de servei d'informació per al poble.

Aquest ideari no difereix del de la nova Junta, però el que sí que hem fet és redactar unes normes bàsiques de llengua i d'estil i de característiques de les publicacions, sobretot en les "Cartes a la Redacció", per poder decidir si publicar o no els escrits que ens fan arribar a la redacció de forma objectiva.

Tenint en compte el contingut dels Estatuts de l'Associació Cultural Setmanari Felanitx, i amb la voluntat de donar continuïtat a la línia de treball que fins ara ha tengut l'Associació, l'objectiu principal d'aquesta Junta és la gestió i l'edició del setmanari Felanitx com a eina per:

- a) Informar la ciutadania dels fets més rellevants que afecten el municipi.
- b) Fomentar el debat col·lectiu.
- c) Dinamitzar la vida cultural de Felanitx.
- d) Promoure la cultura i la llengua catalana.

ACTUACIONS PER A LA CONSECUCIÓ DELS OBJECTIUS

El setmanari Felanitx, concebut com un mitjà de comunicació local, de tarannà obert, amb l'interès ferm de fomentar la tolerància i el respecte i capaç d'adaptar-se a les necessitats de l'entorn, és la raó de ser de l'Associació Cultural Setmanari Felanitx. L'edició acurada acompanyada d'una gestió responsable i efectiva ha de ser l'eina per a la consecució de la resta d'objectius. Amb aquesta finalitat, és una prioritat garantir que les tasques fixes que requereix l'edició setmanal de la publicació estiguin cobertes, s'executin de manera

regular, siguin degudament remunerades i realitzades per professionals qualificats per desenvolupar-les amb èxit. Aquestes tasques es concreten en: redacció, correcció, maquetació, gestió administrativa i distribució.

Informar la ciutadania dels fets més rellevants que afecten el municipi

El subtítol del Felanitx en delimita l'abast: 'setmanari d'interessos locals'. Es tracta d'una publicació ben delimitada geogràficament, la finalitat principal de la qual és donar compte de qüestions relacionades amb una àrea concreta. El compromís de la Junta en aquest sentit és -a petita escala i en la mesura de l'abast del rotatiu- ajudar a combatre la desinformació i les greus conseqüències que se'n deriven.

Què pot ser d'interès local?

- Notícies d'actualitat que afectin qualsevol dels nuclis del municipi, posant especial atenció a la vida política local i municipal, donant veu a tots els integrants de la corporació, o a partits constituïts que hagin formalitzat la seva candidatura, fent el seguiment de la gestió municipal per posar-la a l'abast de la ciutadania a través de la informació i el debat. En aquesta línia, també és oportú informar de les sessions plenàries de l'Ajuntament. La redacció n'oferirà una crònica al més objectiva i concisa possible.
- Informació sobre activitats realitzades per departaments, entitats o associacions que desenvolupen la seva activitat al municipi: conservatori, aula de música, centre cultural, l'església, empreses, comerços, escoles, clubs esportius, etc.
- Notícies d'actualitat de persones que viuen fora d'aquests límits geogràfics però d'interès per a la ciutadania.
- Informacions sobre qüestions diverses que treuen a la llum aspectes relacionats amb Felanitx. Són informacions no obligades a aparèixer en una edició concreta i que poden aparèixer sota gèneres diferents: entrevistes, reportatges, cròniques, etc. Aquest tipus d'informacions haurien de ser coherents amb el tarannà del setmanari ja que són les que permeten donar-li fesomia (fomentar la cultura, la coneixença del patrimoni material o immaterial, la història, etc.) i també són les que permeten cercar nous lectors -per exemple de més joves- ja que poden adaptar-se a les necessitats del context i del temps actuals, per la llibertat de tria de la temàtica o l'enfocament que se'ls doni.
- La publicitat de comerços o d'empreses del municipi que tenen, a través de les planes del setmanari, un mitjà per fer-se publicitat. La quantitat d'anuncis ha de ser equilibrada.
- S'ha de fomentar que els anuncis de persones que ofereixen o sol·liciten un servei siguin en català, per això, si és necessari, des del setmanari, se'ls prestarà servei de traducció.

Transmissió de la informació: model de llengua i estil

El codi utilitzat ha de ser percebut fàcilment com a propi pels receptors, sempre dins els límits de la correcció i respectant la normativa de la llengua catalana. Correcte i genuí alhora que actual i entenedor pel lector no especialitzat. Es té com a model el *Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits* de Neus Picó i Magdalena Ramon (2009),

editat pel Consell de Mallorca juntament amb la Universitat de les Illes Balears, redactat a partir de la proposta de l'estàndard de l'Institut d'Estudis Catalans aplicada a les Illes Balears.

La informació s'ha de comunicar, tal com explica qualsevol manual de redacció de textos periodístics, de manera clara, coherent, concisa, concreta i simple. El to ha de ser neutre, imparcial, sense valoracions i sense fer partidisme. S'ha de defugir del sensacionalisme. Els titulars s'han de limitar a explicar de manera clara i concisa el contingut de la notícia. Cal evitar reproduir o fer comentaris nocius, morbosos o que revelen qüestions personals que tergiversen la voluntat informativa neutra del rotatiu.

Disseny, titulació i informació gràfica

La titulació de les notícies i articles ha de ser clara, sense caure en l'exageració i adequada al grau de rellevància de l'escrit o notícia. En cap cas la mida dels titulars ha de dependre únicament de criteris de disseny o d'ocupació d'espai.

Els titulars a dues columnes encapçalaran, sempre que sigui possible, els articles, notícies i les col·laboracions. Els titulars de columna encapçalaran les seccions esportives habituals, la informació local, les cartes, la informació dels partits polítics, l'agenda, la secció religiosa, la de cuina, etc. A primera plana, com que ja suposa un tractament preferencial, els titulars a dues columnes haurien de ser els més freqüents i només passar a tres o quatre columnes en ocasions molt especials.

Regular la mida dels titulars ajuda a evitar caure en el sensacionalisme que no volem que caracteritzi el setmanari.

Pel que fa a la informació gràfica, sempre que sigui possible, s'han d'evitar les fotografies a dues columnes que ocupin un espai massa gran o desproporcionat pel tema que tracten. En qualsevol cas, les imatges sempre estaran al servei de la informació que es vol transmetre i no del disseny.

Promoció del debat col·lectiu

Promoure el debat col·lectiu sobre temes d'interès local o d'interès més general per potenciar l'intercanvi d'opinions com a eina constructiva i de reforç de la cohesió social, tot fomentant la implicació de les persones en els afers locals. Aquest és el sentit de l'espai que se cedeix als col·laboradors i a les cartes a la redacció.

Les col·laboracions: es tracta de textos el contingut dels quals no s'ha d'oposar al tarannà del setmanari. De fet, han de servir per definir-ne la línia. L'estil i la llengua usada pels col·laboradors, no s'ha d'oposar al model establert pel setmanari i per tant, els textos, abans de ser publicats han de ser revisats pel corrector lingüístic i susceptibles de ser esmenats. Un col·laborador no té l'obligació de fer una aportació per a cada edició. L'extensió màxima dels textos redactats pels col·laboradors serà aproximadament de 5200 caràcters amb espais.

Les cartes a la redacció: aquestes comunicacions han d'anar preferiblement signades amb nom i llinatges, i obligatòriament signades si es refereixen directament a una carta o a un article apareguts amb nom i llinatges en una edició anterior o a l'autor que la va signar.

Fora d'aquesta circumstància, si es vol fer servir un pseudònim, l'autor ha d'identificar-se amb nom i DNI a la direcció del setmanari, que en guardarà confidencialitat. En cas que es vulgui fer servir un pseudònim, l'autor ha d'identificar-se amb nom i DNI a la direcció del setmanari, per guardar confidencialitat. Aquelles cartes a la redacció el contingut de les quals únicament faci referència a qüestions internes de funcionament o criteris del setmanari no es publiquen. Aquests escrits han de ser breus, màxim 300 paraules, i han de ser escrits en català normatiu. Tanmateix, com que es tracta d'una secció externa, que no s'identifica com a pròpia de l'edició del setmanari, se'n respectarà l'estil i el registre.

Es Conceben les cartes a la redacció com una plataforma per a la llibertat d'expressió dels ciutadans, però ha de ser sempre exercida des del respecte, per això no es publiquen escrits que continguin insults, injúries, vexacions o calúmnies.

Dinamització de la vida cultural de Felanitx

Donar suport a manifestacions culturals iniciativa d'entitats públiques o privades serà una prioritat, sempre que s'avenguin amb la línia del setmanari. En aquests casos, a part d'informar la notícia també, si s'hi escau, se'n pot fer un reportatge o una entrevista als responsables.

Si les necessitats que requereix l'edició acurada del setmanari Felanitx estan cobertes es poden tirar endavant altres iniciatives com és ara: activitats que promoguin la creació artística: concurs literari, de fotografia o d'arts plàstiques; així com presentacions de llibres, conferències, seminaris, sortides culturals, etc.

Promoció de la llengua i la cultura catalanes

Que el setmanari es decanti per un model de llengua correcta, eficaç, flexible i adequada al context és la millor mesura que es pot adoptar per contribuir a l'ús normalitzat de la nostra llengua. Es tracta d'actuar més en la línia de *fer* que no de *dir*. Alhora, però, a partir de la selecció de les notícies, de les aportacions dels col·laboradors i de les seccions que permeten marge de tria temàtica (reportatges, entrevistes, cròniques) perquè no depenen de la cronologia de la publicació, es pot contribuir a fomentar actituds positives vers la llengua, a superar prejudicis lingüístics i a promoure'n l'ús també entre els nouvinguts.

Resumint, la finalitat del Setmanari i de la nova Junta és promoure el debat col·lectiu i potenciar l'intercanvi d'opinions com a eina constructiva i de cohesió social, però no es podran admetre textos que continguin insults personals, injúries, vexacions o calúmnies. Promoure el debat des del respecte és prioritari.

També som conscients que els temps canvien i el *Felanitx* ha de seguir creixent, per això no hi ha les portes tancades, en un futur, a noves propostes per tal d'adaptar-se a les necessitats dels lectors, actuals i potencials.

Moltes vegades no es valora prou allò que sempre hem tengut encara que sigui un tresor. En aquest sentit, la Junta creu que el nostre setmanari és un tresor del que pocs pobles disposen. Fer-lo més gran ara és a les nostres mans, les dels que formam la present Junta, però també a les mans de tots els felanitxers que com a lectors o col·laboradors són els que realment fan que creixi, maduri i continuï sent la veu del nostre poble.

BIBLIOGRAFIA

Coll Mesquida, G. (2009). Notes breus per a la història de la premsa periòdica a Felanitx. Els estudis i la premsa local al segle XXI. Vol. 1: La premsa. Institut d'Estudis Baleàrics: 105-114

Cons i Teixidó, M.R. (2015). *Setmanari Felanitx (1990-2014). Continuïtat i canvi*. Universitat de les Illes Balears. 57p. (treball inèdit de fi de màster)

Picó, N. & Ramon, M. (2009). *Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits*. Consell de Mallorca - Universitat de les Illes Balears. 256p. (Versió digital: https://www.uib.es/digitalAssets/149/149297_llibrestil2aed.pdf).

SUMARI

Presentació	7
Conferència inaugural	
<i>Associació Cultural Setmanari Felanitx: nous plantejaments per reforçar el present i encarar el futur.</i>	13
Bàrbara Sagrera i Jerònia M. Pont	
Societat	
<i>Notes històriques sobre la festa i la font de Santa Margalida, patrona de Felanitx.</i>	23
Maria del Carme Pino	
<i>Salers en el terme de Felanitx. Quasi cent anys d'una música tradicional a través del testimoni de quaranta persones.</i>	35
Sebastià Barceló	
<i>El Pacient Actiu a Felanitx, una nova estratègia d'apoderament del malalt crònic.</i>	53
Jerònia M. Pont i Joana Valenz	
Art	
<i>El paper pintat en els interiors de les cases felanitxeres.</i>	63
Magdalena Bennàssar i Josep M. Pomar	
<i>Magdalena Adrover Pizà. Pintant amb el fil i l'agulla</i>	79
Magdalena Bennàssar i Josep M. Pomar	
<i>L'obra escultòrica de Miquel Vadell i Pastor a Felanitx</i>	91
Andreu G. Venyr	
Museologia i documentació	
<i>La col·lecció paleontològica de la Fundació Mn. Cosme Bauçà. Patrimoni natural entre un gran fons cultural.</i>	103
Guillem Mas i Lluís Moragues	
<i>Redescobrint objectes en la Col·lecció Museogràfica Cosme Bauçà. Possible fauna arqueològica.</i>	115
Miquel Àngel Vicens i Bartomeu Salvà	
<i>Felanitx a l'Heraldo de Cristo.</i>	121
Andreu G. Veny	

<i>Llibres i obres artístiques del Dr. Binimelis.</i>	139
Onofre Vaquer	
<i>La reforma interior de Felanitx. Una part del projecte urbanístic dissenyat per Francesc Roca i Simó.</i>	145
Maria Mesquida	
Segles XIX - XX	
<i>Els felanitxers en el repoblament de Son Servera al segle XIX.</i>	159
Pere F. Castro	
<i>El cos de Carabiners a Felanitx (1829 – 1868).</i>	167
Celso Calviño	
<i>Felanitx, 40 anys d'eleccions municipals: 1979 – 2019.</i>	179
Joan Mestre	